

Adviezen actieteam vrijheid en veiligheid voor het levensgeluk van cliënten

Laat de Wzd zorgen voor voor vrijheid, veiligheid en levensgeluk van bewoners/cliënten.

Binnen de beweging 'Radical vernieuwing zorg' werken 14 zorgorganisaties samen in het actieteam 'Vrijheid en veiligheid voor het levensgeluk van cliënten'. Wij hebben het afgelopen anderhalf jaar vanuit de praktijk onderzocht hoe de Wet zorg en dwang (Wzd) maximaal kan bijdragen aan vrijheid, veiligheid en levensgeluk van cliënten. Wij hebben een [gezamenlijke droom](#), zorg waarin de mens echt centraal staat.

Op basis van de ervaringen van en gesprekken met diverse stakeholders zijn onderstaande adviezen vastgesteld. Naast een hoofd advies, zijn er gerichte adviezen over vijf onderwerpen. Het stappenplan, insluiting, de verpleegkundig specialist, de onafhankelijk deskundige en over rapportage en registratie.

In dit document lees je adviezen voor jou en je team. Je vindt hier ook ervaringen uit de praktijk, video's en artikelen uit een tijdschrift. We hebben ook adviezen aan de wetgever gegeven. Deze kan je vinden via: www.radicalvernieuwing.nl/adviezen.

Een doel van de Wzd is om te werken aan goede persoonsgerichte zorg. En om als zorgverlener altijd na te denken wat in het belang is van de bewoner/cliënt. Het is een continu proces. Zie dit document ook als aanleiding om met je collega's en als team na te denken over wat jullie kunnen doen om te zorgen voor vrijheid, veiligheid en levensgeluk van bewoners.

Hoofd advies

Het doel van de Wet zorg en dwang is om te zorgen voor vrijheid, veiligheid en levensgeluk van bewoners.

Aan zorgorganisaties en medewerkers hebben we de volgende adviezen:

- Laat je niet afleiden door de functieomschrijving van 'zorgverantwoordelijke'. Een zorgverantwoordelijke kent vooral de cliënt en diens naasten goed en vervult een coördinerende rol. Laat de zorgverantwoordelijke vraagbaak en aanspreekpunt voor de cliënt, naasten en professionals zijn. Laat de zorgverantwoordelijke weten: je doet het niet alleen. Je kan altijd overleggen met behandelaars over de eventuele inzet van onvrijwillige zorg.
- Benut bestaande overlegvormen zoals het multidisciplinair overleg of gedrag

- visites voor aanvullend overleg.
- Zorg dat alle betrokkenen de tijd kunnen nemen voor het delen van dilemma's en het bespreken daarvan. Het is in de praktijk soms lastig te begrijpen wanneer er sprake is van onvrijwillige zorg en wanneer niet. Dat vraagt om veel aandacht en ondersteuning in de vorm van intervisie en collegiaal overleg, zowel met interne collega's als externe collega's in het regionale werkveld.
- Zorg voor ondersteuning van de Wzd-functionaris en de zorgverantwoordelijken om in de praktijk de focus op vrijheid, veiligheid en levensgeluk goed uit te kunnen dragen. En stel in de communicatie naar cliënten, naasten en professionals vrijheid, veiligheid en levensgeluk centraal en niet de Wet zorg en dwang.

Stappenplan

Adviezen aan zorgorganisaties en medewerkers hebben we de volgende adviezen:

- Ontwikkel als organisatie samen met zorgprofessionals een visie op vrijheid, veiligheid en levensgeluk. Dit geeft houvast aan de zorgprofessionals. De Wzd is nieuw, maar een visie op wonen en welzijn en op persoonsgerichte zorg is dat niet. Het is met elkaar verweven. En het is goed om dit altijd samen te zien.
- Kies in overleg met de cliëntenraad en zorgprofessionals voor een werkwijze die deze visie ondersteunt en bijdraagt aan continue leren en ontwikkelen.
- Zorg dat deze werkwijze waarde toevoegt voor bewoner, naaste en medewerker.
- Betrek de mensen die bijdragen en waarde toevoegen aan de evaluatie van de onvrijwillige zorg.

Intramuraal

- Zorg voor scholing voor medewerkers. Bijvoorbeeld door casuïstiekbespreking. Houd dit onderwerp altijd actueel. Een belangrijke focus is hierbij het herkennen van onvrijwilligheid. Ontwikkel het vermogen om alternatieven te vinden.
- Zorg dat er deskundigheid in huis is om te beoordelen of de cliënt/bewoner in kwestie de gevolgen van zijn of haar keuze voldoende kan overzien. Zodat bij 'terzake wilsonbekwaamheid' vanuit cliënt/bewonersperspectief juist gehandeld wordt. Let dus op bij het samenstellen van het team. Meer ervaren medewerkers kunnen een goede bijdrage leveren bij het signaleren van deze situaties en het juist afhandelen hiervan.

Extramuraal

- Neem als uitgangspunt dat onvrijwillige zorg ook thuis kan voorkomen
- Zorg dat er deskundigheid in huis is om te beoordelen of de cliënt/bewoner in kwestie de gevolgen van zijn of haar keuze voldoende kan overzien, zodat bij 'terzake wilsonbekwaamheid' vanuit cliënt/bewonersperspectief juist gehandeld wordt.
- School alle medewerkers over de Wet zorg en dwang. Leg daarbij de nadruk op het herkennen van onvrijwilligheid en het vermogen alternatieven te vinden.
- Regel dat binnen het zorgdossier de mogelijkheid bestaat om onvrijwillige zorg eenvoudig te registreren. Een verplichte profielijst in het zorgdossier om te toetsen of er sprake is van onvrijwillige zorg kan daarbij ondersteuning bieden.
- School de wijkverpleegkundige extra op toepassing van het stappenplan.
- Zoek (regionale) samenwerking en afstemming op het omgaan met onvrijwillige zorg. Houd dit eenvoudig en sluit aan op de bestaande contacten.

Insluiting

Insluiting en het beperken van bewegingsvrijheid beperken mensen in hun vrijheid en levensgeluk. Binnen onze beweging werken we aan open deuren voor iedereen. Wij staan er voor dat afdelingen en locaties altijd open zijn.

Adviezen aan medewerkers en zorgorganisaties:

- Ontwikkel een visie op vrijheid: hoe wil jij als organisatie zorgen voor het maximaliseren van de vrijheid van cliënten. Overleg met de medewerkers, welke risico's zijn er en denk na over alternatieven: wat kan wel?
- Het is belangrijk om eerlijk te zijn over de risico's. Wanneer je deze bespreekt, met bijvoorbeeld de naasten en je collega's (artsen, verpleegkundigen, verzorgenden maar ook andere zorgverleners zoals de fysiotherapeut) kan het zijn dat sommigen van hen terughoudend zijn. Het is goed om dan samen te kijken naar maatwerkoplossingen. Daarbij kijk je naar: wat kan wel?
- Betrek ook de omgeving bij jullie visie op vrijheid. Betrek de naasten, buurtbewoners en de gemeente. Zo kan je zorgen dat iedereen achter jullie beleid staat.
- Het is soms lastig om dingen anders te doen. Het is belangrijk om telkens af te wegen wat vrijheid geeft en wat niet ten koste gaat van veiligheid. Het kan zijn dat je een eerdere werkwijze moet loslaten. En dat je voor je gevoel meer risico's neemt. We adviseren organisaties om medewerkers hierbij te steunen en hen te laten voelen en ervaren dat ze achter dit beleid staan.
- We vragen organisaties om goede voorbeelden te delen. Je kan dit ook binnen je team doen. Inspireer elkaar en ga samen nadenken over wat nog beter kan. Zo zorg je dat je allemaal een zelfde idee krijgt over wat vrijheid is. Blijf ook in gesprek met cliënten, cliëntenraden en naasten.
- Het is goed mogelijk dat niet iedereen achter je beleid staat. Het kan zijn dat sommige mensen het spannend vinden om meer vrijheid te geven. Het is goed om je te beseffen dat niet iedereen jullie visie deelt. Je kan hierover in gesprek blijven. Wanneer je vrijheid en veiligheid met je team goed hebt afgewogen, is het oké om te accepteren dat niet iedereen (direct) achter jullie beleid staat. Je kan dit altijd evalueren.

Verpleegkundig specialist (VS)

Adviezen aan zorgorganisaties:

- Zet de verpleegkundig specialist in als Wzd-functionaris binnen de mogelijkheden die in de pilot verkend zijn. Zorg dat het interne en externe (kwaliteits)beleid hierover transparant is.

Toelichting:

In [het evaluatieonderzoek](#) van de pilot is onderkend dat de verpleegkundig specialist binnen de huidige door de wet geboden mogelijkheden de rol van Wzd-functionaris goed kan vervullen. De combinatie van een overstijgende, kritische en analytische blik, ruime kennis en ervaring met ouderenzorg, het verpleegkundig referentiekader en bewust bekwaam van de mogelijkheden en grenzen van de eigen deskundigheid, maakt dat op basis van deze pilot, de VS als ter zake kundig kan worden betiteld. Vooralsnog zijn deze mogelijkheden voorbehouden aan organisaties die deelnemer zijn aan de

beweging radicale vernieuwing verpleeghuiszorg.

Onafhankelijk deskundige

Adviezen aan zorgorganisaties:

- Stimuleer het bespreken van casuïstiek met verschillende mensen die voor een frisse blik kunnen zorgen. Denk daarbij breder dan alleen zorgprofessionals. Denk bijvoorbeeld aan gastvrouwen, naasten, vrijwilligers, mantelzorgers en receptiemedewerkers.
- Zorg dat onafhankelijk deskundigen vanuit de visie van de organisatie werken.
- Stimuleer intervisie, ook tussen organisaties. Deelname aan een lerend netwerk waar zorgprofessionals casuïstiek kunnen bespreken, draagt enorm bij aan de kennis van een zorgprofessional.
- Maak samenwerkingsafspraken over de inzet van de onafhankelijk deskundige. Ook al is de onafhankelijk deskundige minder noodzakelijk, de cliënt mag er altijd om verzoeken.
- Benut de onafhankelijk deskundige ook bij het inzichtelijk maken welke afwegingen je hebt gemaakt.
- Betrek de behandeldiensten.
- Organiseer toetsing van keuzes wanneer er twijfel is en niet omdat dat volgens de termijnen van het stappenplan moet.

Rapportage en registratie

Algemene adviezen:

- Verander de taal en focus in rapportage en registratie van 'zorg en dwang' naar 'vrijheid, veiligheid en levensgeluk'. Dit is waar het om gaat.
- Richt het interne en externe toezicht op het kleine percentage situaties, waarbij twijfel is over zorgvuldigheid.

Adviezen aan zorgorganisaties:

- Richt je in de rapportage meer op mogelijkheden dan op beperkingen. Kijk hierbij vooral naar de positieve elementen, minder naar ziektebeelden.
- Leg de keuzes van cliënt/naasten één keer vast. Namelijk in het zorgplan. Dat scheelt administratie.
- Kijk consequent hoe de Wzd en de rapportage over onvrijwillige zorg kan werken voor de cliënten en niet voor het systeem. Als team weet je heel goed wanneer je iets moet evalueren, misschien is dat al eerder dan wat het stappenplan voorschrijft. Goede zorg is leidend, niet de administratie.

Adviezen aan leveranciers:

- Richt elektronische cliëntendossiers meer in op basis van wat cliënten gelukkig maakt en hoe cliënten en zorgmedewerkers daarin kunnen worden ondersteund.
- Laat ruimte aan gebruikers om het stappenplan in te vullen passend bij de cliënt. Dat betekent meer flexibiliteit qua inhoud en timing.

Adviezen aan toezichthouders:

- Richt het toezicht op de Wzd meer in vanuit het levensgeluk van cliënten en hoe

- onvrijwillige zorg kan worden verminderd.
- Benut het zorgplan voor toezicht en start een pilot om dat mogelijk te maken.
 - Richt het toezicht op een bredere blik dan alleen indicatoren vanuit de Wzd.

Deze adviezen zijn tot stand gekomen met behulp van onderstaande organisaties. Zij gaan de adviezen in de praktijk brengen. En ze gaan op vier onderwerpen verder samenwerken om de adviezen verder te concretiseren. Ze gaan verder werken aan: stappenplan, de Verpleegkundig Specialist als Wzd-functionaris, open deuren, rapportage

Namens:

Brentano	Carintreggeland	Innoforte
De Leyhoeve	Raffy-Lâle-Leystroom	Santé Partners
Sensire	Surplus	't Zorghuus
Topaz	Woonzorggroep Samen	Viattence
Zonnehuisgroep Amstelland	WilgaerdenLeekerweideGroep	

Caroline Beentjes, bestuurder Woonzorggroep Samen
Saskia van Opijnen, bestuurder Avoord
Samenwerking vanuit het actieteam [Vrijheid, veiligheid en levensgeluk voor cliënten](#), vanuit [Radicale vernieuwing zorg](#), in samenwerking met [LOC Waardevolle zorg](#)

Uit de praktijk:

In de adviezen lees je dat het belangrijk is om dit onderwerp aandacht te geven. Leer van en met elkaar. Laat je inspireren door anderen.

Kijken:

We maakten eerder video's waarin diverse professionals uit de zorg in gesprek gingen over vrijheid, veiligheid en levensgeluk van cliënten.

Bekijk: [in gesprek over de Wzd](#)

Lezen:

De Verpleegkundig specialist als Wzd-functionaris

Jaap Kappert is verpleegkundig specialist en Wzd-functionaris bij Brentano. Hij deelt zijn ervaringen in ons magazine 'Zicht op vernieuwing' zijn ervaringen.

Lees: ['Wet zorg en dwang: hoe werkt dat dan?'](#) (pagina 11)

Uitsluiting en beperking bewegingsvrijheid

De Wzd zet aan tot nadenken over vrijheid, veiligheid en levensgeluk. Is het vanzelfsprekend dat deuren dicht zitten? Van deuren op de afdeling tot de deuren van de keukenkastjes. Alle deuren openen, vraagt om een goed gesprek. Om samen te kijken wat veilig is en wat bevorderend is voor het levensgeluk van bewoners.

Siham Sbaï en Daphne Mensink gingen deze gesprekken aan en delen hun ervaringen.

Lees: ['Ruimte voor dementie, de deuren gaan open'](#) (pagina 23)

Wijnie Nieboer, Mirjam Luijsterburg en Simone de Wijs delen hun ervaringen uit de praktijk.

Lees: ['Open deuren: de praktijk'](#) (pagina 34)